

- viden i fællesskab

2018

Naturen – fra nytteværdi til egenværdi

Sneen dækker jorden som et blødt hvidt tæppe, og foran os falder bakken stejlt ned mod søen. Pludseligt brydes stilheden af vild jubel, da den første med god fart og sneen flyvende om ørerne drøner ned ad bakken på en blå bobslæde. Snart følger flere efter, og tiden forsvinder hurtigt, mens sneen efterhånden slides af den stejle bakke.

Af Søren Lytzau, fysioterapeut og kandidat i pædagogisk sociologi

Ovenstående beskrivelse er blot ét af utallige eksempler på, hvordan naturen dagligt benyttes som ramme og rum for mangfoldige pædagogiske aktiviteter. Ofte er det aktiviteten, som driver os ud i de grønne, hvide eller blå omgivelser, og naturen beskrives også ofte som et rekreativt miljø med fokus på fritid og fornøjelse, og således har de fleste pædagoger nok mødt fordommen om, at en tur i skoven eller ved stranden reelt set ikke kan betragtes som et stykke pædagogiske arbejde. Medmindre der er koblet en aktivitet på, og gerne en aktivitet som indgår i pædagogiske læreplaner eller handleplaner, og brugen af naturen skal dermed forsvares ud fra princippet om nytteværdi.

Princippet om nytteværdi har historisk set været gennemgående i menneskets brug af naturen, og er fortsat udpræget i den angelsaksiske tradition for det, man kan kalde moderne friluftsliv. Traditionelt har naturen været et sted, hvor mennesker arbejdede for at skaffe mad og byggematerialer, og helt frem til 1800-tallet var naturen noget, som skulle betvinges og skabe nytte. I løbet af 1800-tallet begyndte en mere romantisk forståelse for naturen at tage form, og naturen begyndte at blive brugt til nogle af de rekreative formål, som vi også ser i dag.

Naturen begyndte med andre ord at få en egenværdi, som dog fortsat i mange sammenhænge blev knyttet til nytteværdi også, hvilket etableringen af forskellige kursteder og anstalter i naturskønne omgivelser afspejler. Naturen blev et rum for terapi og behandling, og de seneste årtiers forskning i brugen af natur i relation til både

generel sundhedsfremme og specifikke diagnoser som ADHD og PTSD, påviser da også en positiv effekt af aktiviteter i naturskabte omgivelser. Således konkluderer flere empiriske studier, at mennesker, der færdes gennem længere tid i naturen, vil føle afslappethed og ro, men også at den generelle effekt af fysisk træning er større, når den foregår i naturen end for eksempel i et træningscenter. Disse studier beskæftiger sig med terapi og træning, men spørgsmålet er, om man også kan opnå en større effekt af pædagogiske interventioner, når disse henlægges til naturen.

Forskning i naturens betydning pædagogisk

Det er endnu begrænset, hvor meget der er forsket i betydningen af naturen som ramme for pædagogisk arbejde, og af samme grund henvises ofte til de sundhedsfremmende effekter af ophold og træning i naturen. Dette kan synes bemærkelsesværdigt med tanke på, at den schweiziske filosof Jean-Jacques Rousseau allerede i 1762 i opdragelsesromanen "Émile", fremsatte synspunkter om blandt andet naturen som grundlæggende element i det pædagogiske arbejde, hvilket gjorde, at han måtte flygte fra Frankrig, hvor han boede, for at undgå at blive arresteret og fængslet. Rousseau advokerede ikke for, at mennesket skulle vende tilbage til tidligere tiders barske liv i naturen, men for den værdi et liv tæt på naturen repræsenterede som modsætning til det civiliserede liv i byerne. Dermed kan Rousseau betragtes som den første, der beskrev naturen som pædagogisk rum.

VISS

Videnscenter • Sølund • Skanderborg

Dyrehaven 10 C • 8660 Skanderborg

+45 8794 8030 • www.viss.dk

EAN 5798005721369

Naturen som pædagogisk rum

Siden har mange af hans ideer og synspunkter fundet anvendelse i både pædagogisk filosofi, men også helt ud i den pædagogiske praksis, og ideen om naturen som grundlæggende element i det pædagogiske arbejde udgør fundamentet for de natur- og skovbørnehaver, som siden 1990'erne er blevet etableret i Danmark efter inspiration fra blandt andet Norge, Sverige og Tyskland. Empiriske undersøgelser af børn fra henholdsvis normale børnehaver og skovbørnehaver viser, at børnene i sidstnævnte ofte er mere selvstændige og selvhjulpne, hvilket til dels forklares med de rammer og udfordringer, som naturen kan tilbyde, men også med den form for pædagogik som udøves i denne form for institutioner. Der er tale om en pædagogik, der ofte er inspireret af Rousseau, men også af blandt andet Friedrich Fröbel og Sofie Rifbjerg, der begge kan betegnes som reformpædagoger med fokus på plads til naturlig udvikling og ikke den tidligere omtalte nytteværdi.

På det pædagogiske specialområde benyttes naturen ofte som ramme for aktiviteter, og med udgangspunkt i teorien om det fælles tredje kan naturen naturligvis anvendes på linje med andre objekter ved at fungere som middel til at opnå et mål, for eksempel relationsdannelse, gennem samtale om et fælles emne. Dette er udtryk for en klassisk tænkning i det pædagogiske felt, men spørgsmålet er, om naturen kan være mere end noget, vi taler om eller benytter som kulisse for gåture og snobrødsbagning. Som nye studier viser, sker der en målbar fysiologisk og psykologisk påvirkning i positiv retning ved ophold i naturen. I Japan anvendes ”Shinrin-yoku”, der er oversat til ”forest bathing” på engelsk, og som på mange måder minder om det oldnordiske begreb udesidning, hvor længerevarende ophold i naturen benyttes til fordybelse og genfindelse af fysisk og mental ro. Noget tyder altså på, at effekten af natur ligger i den egen værdi, den repræsenterer, og dermed ikke nødvendigvis i, hvilke forskellige pædagogiske og didaktiske overvejelser vi tager

med ud i den, selvom disse naturligvis kan fungere understøttende og skabe forudsætningen for, at vi kommer derud.

Selvom vi har opholdt os i og benyttet naturen, siden vi rejste os på to ben, så er vores viden om effekten af natur fysiologisk og psykologisk fortsat sparsom. Når det kommer til den pædagogiske anvendelse af natur, er vores viden endnu mindre, men med en stigende interesse for brugen af natur som andet end et rum for udøvelse af fritidsinteresser, vil kommende empiriske studier forhåbentligt gøre os klogere og føre til udviklingen af nye pædagogiske teorier med udgangspunkt i naturens egen værdi.

Litteratur

Hug, S. M., Hartig, T., Hansmann, R., Seeland, K. & Hornung, R. (2009). Restorative qualities of indoor and outdoor exercise environments as predictors of exercise frequency. *Health & Place*, 15, 971-980.

Nilsson, K., Sangster, M., Gallis, C., Hartig, T., de Vries, S., Seeland, K. & Schipperijin, J. (2011). *Forests, trees and human health*. Springer, Dordrecht.

Park, B., Tsunetsugu, Y., Kasetani, T., Kagawa, T. & Miyazaki, Y. (2010). The physiological effects of Shinrin-yoku (taken in the forest atmosphere or forest bathing): evidence from field experiments in 24 forests across Japan. *Environmental Health and Preventive Medicine*. 2010; 15(1):109-23.

Stigsdotter, U. K., Ekholm, O., Schipperijin, J., Toftager, M., Kamper-Jørgensen, F. & Randrup T. B. (2010). Health promoting outdoor environments – Associations between green space, and health, health-related quality of life stress based on a Danish national representative survey. *Scandinavian Journal of Public Health*, årgang 38, nummer 4, s. 411-417.